

Personalia

AXEL M. HEMMINGSEN

26. januar 1900 - 4. juli 1978

J. A. GUILDAL

Den 4. juli 1978 døde dr. phil. Axel Marius Hemmingsen i en alder af 78 år. Et alvorligt hjertetilfælde gjorde på få dage ende på hans liv, og ved hans bortgang har vor forening mistet et medlem, der ikke blot var en fremragende videnskabsmand, men tillige var et menneske, der gennem sit elskelige væsen og sin ligefremme væremåde opnåede at blive en højt værdsat ven og kollega hos de mange medlemmer af vor forening, han gennem tiderne kom i berøring med.

Axel M. Hemmingsen — sådan som han oftest underskrev sig — fødtes i København den 26. januar 1900 og blev efter endt skolegang nysproglig student fra Vester Borgerdydskolen i 1918. Samme år påbegyndte han det zoologiske studium ved Københavns Universitet, og allerede fem år efter tog han magistergraden i dette fagområde, hvor hans speciale iøvrigt var dyrefysiologi.

På det tidspunkt var det zoologiske studium herhjemme stærkt præget af nobelpristageren August Krogh's arbejder over hormonernes indflydelse på dyrenes stofskifte, og det faldt derfor naturligt for Hemmingsen at søge en stilling som videnskabelig assistent på det af Krogh m.fl. nyoprettede Insulinlaboratorium i Gentofte. Hemmingsen fik stillingen, som han derpå tiltrådte den 1. december 1924.

Efter nogle års forløb blev han udnævnt til afdelingsleder for laboratoriets biologiske afdeling, og mens han var der, udarbejdede han sin disputats om standardstofskiftet hos hunrotter før og efter ovariectomi, belyst gennem forsøg med bedøvede og ikke-bedøvede dyr; et arbejde, der var stærkt inspireret af Krogh, som da også var opponent, da han i 1933 blev dr. phil. på dette arbejde. Samme år fratrådte Hemmingsen som afdelingsleder på laboratoriet for i stedet at blive dets konsulent i insulin-

spørgsmål, et job, han derpå bestred på forbilledlig vis til langt frem i 1960'erne.

Bortset fra konsulentarbejdet levede Hemmingsen ellers som 'free-lance' forsker fra 1933 og frem til sin død, og det var i begyndelsen af denne periode af hans liv, at den begivenhed indtraf, der sidenhen skulle gøre hans navn kendt som ornitholog langt udover Danmarks grænser.

Begivenheden bestod deri, at Insulinlaboratoriet i 1939, som tak for hans mangeårige virke ved dette, bevilgede ham en étårig orlov med løn, således at han nu, befriet for sit konsulentarbejde, kunne tiltræde den rejse ud til Selskabsøerne i Stillehavet, han så længe havde haft lyst til at foretage. Trods den truende fare for krigsudbrud rejste han derud, og mens han opholdt sig på øerne, brød så 2. verdenskrig ud. Hemmingsen besluttede sig straks til at rejse hjem, men krigens hastige udvikling i Stillehavsområdet gjorde snart dette til en umulighed, og han kom derfor til at leve mere end et år som 'krigsfange' på Tahiti, inden det omsider lykkedes ham at komme over til det kinesiske fastland, hvor han i 1942 slog sig ned i Peking og snart efter stiftede personligt bekendtskab med de to fremragende kendere af Nordkinas fugleliv, dr. George Wilder og rev. Hugh Hubbard.

Bekendtskabet fik imidlertid snart en brat ende, idet Wilder og Hubbard, som amerikanske borgere, måtte gå i japansk krigsfangenskab, men inden da havde Hemmingsen dog formået at få stillet deres sommersteder ved Pei-ta-ho Beach til sin disposition, og på dette sted levede han så de næste tre år af sit liv, ivrigt optaget af at studere fuglelivet og fugletrækket sådan som det formede sig året igennem ved Pei-ta-ho Beach, og som årene gik, lykkedes det ham lidt efter lidt at få indsamlet det dagbogsmateriale der, grundet på den meget lange, og næsten ubrudte, periode det spænder over, selv i dag må betegnes som enestående indenfor Kinas ornithologiske udforskning.

Ved krigens ophør vendte Hemmingsen omsider hjem til Danmark, og efter at have meldt sig ind i DOF gik han straks igang med at bearbejde sit materiale. Bearbejdelsen tog sin tid, men i 1951 lykkedes det ham dog at udgive 1. del af sine: »Observations on Birds in North Eastern China, especially the Migration at Pei-ta-ho Beach«, hvori han især har redegjort for en række meteorologiske og fysiske faktorens indflydelse på trækket over Pei-ta-ho området, og det er næppe helt forkert at betegne arbejdet som et af de betydeligste nyere arbejder indenfor den moderne trækfugleforskning.

Sideløbende med udgivelsen af nævnte arbejde arbejdede Hemmingsen støt videre med udgivelsen af 2. del af sine »Observations« for øje, og det varede heller ikke længe, før han var klar med et stort anlagt manuskript omhandlende hans iagttagelser over de enkelte arter, han havde truffet ved Pei-ta-ho Beach. Mangel på trykningsmidler tvang ham dog snart til at afstå fra at få det publiceret i sin op-

rindelige form, og han besluttede sig da til at foretage en kraftig reduktion af stoffet ved at udtage dele af manuskriptet, han fandt mindre betydningsfulde, før derved at gøre sig håb om at få bragt 2. del frem til en lykkelig afslutning. Arbejdet tog imidlertid meget af hans tid, og da Hemmingsen uden i lange perioder var optaget af udgivelsen af andet arbejde, kom der ikke rigtig gang i reduktionsarbejdet før han, engang i 1959, bad mig om at indtræde som medarbejder og senere som medforfatter af nævnte del, som derefter udkom i 1968, til stor tilfredsstillelse for os begge, men især for Hemmingsen selv, på hvis dagbogsoptegnelser og iagttagelser i felten det i et og alt hvilede. Men udover at ville bringe disse rent faunistiske oplysninger havde dr. Hemmingsen allerede, mens han endnu var i Kina, besluttet sig til at gøre 2. del af sine »Observations« til det opslagsværk over Nordøstkinas fugleliv, vi så hårdt her i Vesten havde savnet indtil da, og ved konsekvent at indføre i teksten hvad ornithologer før ham havde at berette om de enkelte arter i Pei-ta-ho området, lykkedes det virkelig for ham at skabe et sådant værk, et værk, der overalt sidenhen i faglitteraturen er blevet omtalt som 'det betydeligste værk over Nordøstkinas fugleliv, der indtil dato er blevet publiceret udenfor selve Kina' — i sandhed en ærefuld omtale, som jeg ved varmede Hemmingsen langt ind i sjælen, og som jeg, hans medforfatter, undte ham af hele mit hjerte.

Omend dr. Hemmingsens virke indenfor ornithologien især hører Nordøstkinas fugleliv til, var han på ingen måde ukendt med fuglelivet andre steder i Verden. Han har således her i tidsskriftet skrevet om fugletrækket over Anholt, om Græshoppesangerens stemme sammenlignet med andre lignende dyrestemmer, og om en mærkelig form for seriebygning af rede hos Solsort, ligesom han andetsteds har skrevet om fuglelivet på De kanariske Øer. Herudover har han ved flere lejligheder holdt foredrag her i foreningen om sine oplevelser som ornitholog i Australien, Ecuador og Argentina, foredrag, der alle var præge af, at han var velkendt med fuglelivet også i disse lande.

Men Hemmingsen var ikke blot ornitholog. Han interesserede sig også for insekter, og efter at han i 1952 havde fået overladt en æresbolig på Strødam ved Hillerød, kastede han sig i de sidste årtier af sit liv over studiet af stankelben. Her var det i begyndelsen navnlig deres måde at lægge æg på, der interesserede ham, men efterhånden kom interessen for deres anatomi og systematik til, og takket være de mange og grundige arbejder, han nåede at få skrevet om forskellige emner indenfor denne dyregruppe, stod han ved sin død som en af de førende stankelbenforskere i hele Verden.

Nu må man ikke tro, at dr. Hemmingsen kun var en tør videnskabsmand, der slet ikke interesserede sig for, hvordan det gik andre mennesker, thi noget sådant var slet ikke tilfældet med ham. Han var tværtimod et menneske, der i høj grad levede med i,

hvad hans venner og fagfæller foretog sig her i tilværelsen, og vi er mange, der nu vil mindes ham for den hjertevarme og taktfulde måde, hvormed han, når lejlighed gaves, altid spurgte os ud om, hvordan vi og vore kære nu også havde det. Og netop det, at han gennem hele livet vedblev at gøre det, er vel det bedste bevis på, at hans levende interesse for andre ve og vel ikke var noget høfligt påtaget, men tværtimod var noget, der lå dybt forankret i hans væsen. Når dertil kommer, at han var uhyre hjælpsom mod alle, der søgte hans hjælp, og desuden var trofastheden selv overfor sine mange venner, vil man forstå, at han var en personlighed med mange fine menneskelige træk i sin karakter. Det signalement af sig selv, han engang lod mig høre: »Jeg er nok videnskabsmand, men jeg er dog først og sidst et medlevende menneske« svarer derfor godt til den opfattelse, vi andre havde af ham.

Som det fremgår af ovenstående linier fik dr. Hemmingsen lov at leve et langt og arbejdsfyldt liv, hvorunder det bl.a. blev ham forundt at yde væsentlige bidrag til højnelse af dansk ornithologis omdømme ude i Verden, og nu da han er død, vil det derfor være naturligt for os her i foreningen, om vi et øjeblik samler vore tanker for at mindes ham, som det han var: en fremragende forsker, en stor ornitholog, men først og sidst et fint og nobelt menneske.

Æret være hans minde!

Liste over dr. Hemmingsens ornithologiske arbejder:

- 1938: Fugleliv i Västergötland (fejlagtigt kaldet »Fugleliv i Småland«). Kur og Rekonvalescens 3 no. 6: 7, 10, 11, 14, og no. 7: 13-14. (English: *Bird Life in Västergötland, erroneously called »Bird Life in Småland«*).
- 1946: Fugleagttagelser på Anholt i Efteråret 1946. - Dansk orn. Foren. Tidsskr. 40, 235-243 (English summary: *Bird Observations on the Island of Anholt 1946*).
- Zoological Observation at a Chinese Temple. - Rep. Steno Hosp. Copenh. 1, 42-51.
- 1947: Ornithological Observations at the Summer Palace grounds near Peking. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 41, 266-286.
- 1949: Nogle Fugleagttagelser paa Taasinge, særlig Græshoppesanger (*Locustella n. naevia* (Bodd.)) med Bemærkninger om lignende Stemmeytringer hos andre Dyr. - Dansk orn. Foren. Tidsskr. 43, 168-171. (English summary: *Some Observations on Birds on the Island of Taasinge, notably on the Grasshopper Warbler (Locustella n. naevia (Bodd.)) with Remarks on similar Calls in other Animals*).
- 1951: Observations on Birds in North-Eastern China, especially the Migration at Pei-ta-ho Beach. I General Part. - Spolia Zool. Mus. Hauniensis XI, 1-22.
- The Relation of Spring Migration to Day Length and Solar Radiation. - Proc. X Intern. Ornith. Congr. Uppsala 1950, p. 289-294.
- Observations on the Migration of the Eastern White Stork (*Ciconia ciconia boyciana* Swinh.). - Proc. X Intern. Ornith. Congr. Uppsala 1950, p. 351-353.
- 1956: Om flerfoldig redebygning (Seriereder) hos Solsort (*Turdus merula* L.) og andre fugle. - Dansk orn. Foren. Tidsskr. 50, 179-190. (English summary: *Multiple nest-building by Blackbird (Turdus merula L.) and other birds*).
- 1958: Field Observations of Birds in the Canary Islands. - Vidensk. Medd. dansk naturh. Forening 120, 189-206.
- 1960: The alleged relation of bird migration and emigration, especially of Pallas' Sand-grouse (*Syrhaptes paradoxus* Pall.) to the sunspot cycles. - Vidensk. Medd. dansk naturh. Foren., 121, 1-51.
- (in collaboration with A. F. Bruun): The time sequence of events in multiple nest-building by Blackbird (*Turdus merula* L.). - Dansk orn. Foren. Tidsskr. 54, 48-55.
- 1962: Flamingo (*Phoenicopterus ruber roseus* Pallas) i og nær Danmark, specielt i det nordfrieske vadehav 1961. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 56, 33-39. (English summary: *Flamingo (Phoenicopterus ruber roseus Pallas) in and near Denmark, especially in the North Frisian tidal flats, 1961*).
- 1963: Birds on Hierro and the relation of number of species and of specific abundance and body weights to island area. - Vidensk. Medd. dansk naturh. Foren. 125, 207-236.
- 1968: (In collaboration with J. A. Guildal): Observations on birds in North-Eastern China, especially the migration at Pei-ta-ho. II Special Part. - Spolia Zool. Mus. Hauniensis XXVIII.
- 1973: The calls of four North China species of turtle doves. - Vidensk. Medd. dansk naturh. Foren. 136, 97-116.